

Sverige borde satsa på uppväxtpolitik

Bo Rothstein

Publicerad i Expressen 23 jan 2011

Svensk politik förefaller ha gått in i den berömda väggen. Alliansregeringen lutar sig förnöjt tillbaka och förefaller inte ha någon annan plan för framtiden än att förvalta de för tillfället sunda statsfinanserna plus någon ytterligare skattesänkning. Oppositionen famlar och har inte mycket mer än ett antal så kallade återställare att visa upp. Krisdebatten inom socialdemokratin består mest av intetsägande schabloner kopplade till ett antal kodord som är till för att de invigda skall förstå vilken politisk fraktion vederbörande tillhör. Ingenting av de politiska alternativen förmår idag presentera en visionär politik – eller en ”berättelse” som kan inspirera väljarna bortom de snöda plånboksfrågorna. Att nytänkande och radikala grepp lyser med sin frånvaro i den politiska debatten är inte bra för demokratins vitalitet och trovärdighet. Det skapar intrycket av att man med politik inte kan förändra samhället utan att vi alla istället är offer för okontrollerbara ekonomiska och sociala processer.

Ett alternativ som borde övervägas är en radikal *uppväxtpolitik*. En sådan skulle ställa sig följande fråga: Hur skall Sverige bli ett verkligt bra land för barn och ungdomar att växa upp i? Det finns flera skäl till ett sådant fokus. Ett är att det idag finns mycket som talar för att en stor andel barn och ungdomar tvingas växa upp under oacceptabla villkor. Några exempel: Andelen barn och ungdomar som lever i fattigdom är överraskande stort. Andelen elever som inte klarar grundskolans krav är alltför stor. Likaså är antalet barn och ungdomar som drabbas av olika former av psyko-sociala problem alarmerande stort och enligt expertisen ökande. En ensidig satsning på tillväxtpolitik råder inte bot på detta problem. Vi har nämligen som land aldrig varit materiellt rikare än nu men har enligt tillgänglig statistik heller aldrig haft så stor andel barn och ungdomar med psyko-sociala problem.

Att fokusera politiken på barn och ungdomars uppväxtvillkor har flera fördelar. Dels är detta ett område där man i långa stycken kan arbeta med generella åtgärder vilket har visat sig ha många fördelar. De som är i behov av stöd behöver då inte särskilt pekats ut och därmed stigmatiseras. Dels kan generell politik bedrivas utan att man måste skapa stora administrativa system. En generell politik för att skapa bästa möjliga uppväxtvillkor är också en politik för ökad jämlikhet. Skälet till detta är att vi betalar skatt som en procentandel på våra inkomster men att stöd till barn och ungdomar då sker i nominella belopp (barnbidragen) eller som enhetliga ”styckkostnader” för t ex skolan. Tillsammans åstadkommer detta en omfattande ekonomisk omfördelning från de med höga till de med låga inkomster. Till detta kommer att en politik som inriktas på att skapa goda uppväxtvillkor närmast per automatik också är en politik för ökad jämställdhet. Skälet, vilket man naturligtvis kan beklaga, är att fortfarande faller merparten av ansvaret för barn och ungdomar faller på mödrarna. Åtgärder som skapar bättre villkor för barn och ungdomar är därmed också en politik som gör livet lättare för de flesta kvinnor och därmed innebär ökad jämställdhet. Ett tredje skäl för en offensiv uppväxtpolitik är det med stor sannolikhet också är en verkningsfull integrationspolitik. Många av de barn och ungdomar som idag far illa har invandrarbakgrund och en politik som kraftigt ökar deras chanser i samhället kommer att vara positivt för integrationen. En kraftfull satsning på uppväxtpolitik är förmodligen också långsiktigt den bästa garantin för ekonomisk tillväxt.

Ett radikalt sätt att vrida politiken i uppväxtvänlig riktning vore att ändra vårt valsysteem så att Sverige blev det första landet i världen som införde en verklig allmän och lika rösträtt. Barn och ungdomar är i stor grad beroende av den offentliga politikens utformning med har märkligt nog inte rösträtt och därför får vi, som i den senaste valrörelsen, en snedvridning där andra gruppers behov, främst då pensionärernas, kommer i fokus. Det viktigaste för att få politiken att fokusera på uppväxtfrågor är därför en radikal förändring av vallagen som skulle innebära att alla vårdnadshavare får rätt att rösta också för sina barns räkning. Föräldrar har ju skyldighet att tillvarata sina barns intressen i alla sammanhang men märkligt nog gäller inte detta i politiken. Om föräldrar fick rätt att bruka sina barns rösträtt skulle i ett slag våra politiska partier ha ytterligare nästan två miljoner röster att konkurrera om och dessa röster skulle då kontrolleras av landets föräldrar. Det skulle i ett slag dels göra Sverige världskänt som det land som först införde verklig allmän och lika rösträtt och det skulle naturligtvis kraftigt förändra politiken i en mera uppväxtvänlig riktning.

Vad skulle en sådan radikal reform kunna tänkas innebära? Man kan gissningsvis tänkas sig följande. Barnbidragets storlek kopplas till den ekonomiska tillväxten på samma sätt som nu gäller för pensionerna. Därmed skulle barnbidragen öka i stort sett i takt med inflationen. Rätten till förskoleplats gjordes till en verklig rättighet. Det är, inte minst från ett jämställdhetsperspektiv, märkligt att kommuner fortfarande kan neka föräldrar förskoleplats men hänvisning till platsbrist. Mer tid för föräldrar och barn att vara tillsammans, t ex att som en parallell till det allmänna barnbidraget införa den allmänna barnmånaden. Varje förälder skulle via försäkringskassan få möjlighet att ta ut ytterligare en månads ledighet om året. Barn har ju tio veckors sommarlov, föräldrar i nuläget fem veckors semester. Tidsekvationen för alltför många barnfamiljer går inte ihop. Förmodligen skulle vi också se ett kraftfullt resurslyft för förskolan och skolan, något som förefaller synnerligen angeläget.

Bo Rothstein

Professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet